

OBAMA

En rødgrønn frelser – eller god Høyre-mann?

Barack Obama er en global stjerne. Alle vil gjerne ha en bit av ham og ta ham til inntekt for det de selv står for. Slik er det også i Norge. De politiske partiene slåss om å være mest mulig lik Obama. Det kom til uttrykk bl.a. i *Dagsavisens* intervju med Jonas Gahr Støre den 6. november. Den fengende overskriften lød: "Jonas: Yes, we can!"

Utenriksministeren viste til at Obama har et positivt budskap, men i liten grad til Obamas faktiske politikk. Slik sett gjenspeilte utspillet først og fremst det norske politiske spillet, der poenget var å få inn et stikk mot opposisjonens påstått negative stil, fremfor å forsøke å sammenligne politikk. Gahr Støre understreket imidlertid at han deler Obamas verdigrunnlag.

Miljø- og utviklingsminister Erik Solheim sa til *Dagsavisen* like før valget at Obama har "malt en himmel av håp og visjoner og optimisme", og at "Obama er en ypperlig representant for venstresiden, vel å merke i USA. Enhver politikk må ta utgangspunkt i sitt eget land og kulturen der. Og Obamas retorikk er en typisk venstresideretorikk." På sin blogg skrev Solheim at "for Norge betyr Obama-seieren at vi får en administrasjon som tenker veldig likt oss".

Venstres Trine Skei Grande går med Obama-button i Stortinget for å vise sin støtte.

Felles for mange norske politikere er at de sammenligner Obama med Bush-administrasjonen, og begeistring må ses i lys av det.

Som Solheim er inne på, lar politiske standpunkter seg vanskelig sammenligne i land som er såpass forskjellige som USA og Norge. I dette notatet gjør vi likevel et forsøk på å se på Obamas program og standpunkter på sentrale områder i lys av norsk politikk.

Det politiske tyngdepunktet i USA ligger betydelig til høyre for Norges, særlig når det gjelder synet på statens rolle i økonomien. Obama vil ofte ønske å flytte politikken et par hakk til venstre, og det kan med rimelighet hevdes at han er den mest venstreorienterte amerikanske presidenten i manns minne. Han kan likevel ende opp med en politikk som ligger til høyre for det norske Høyre. Arbeiderpartiet kan da med rette si at han beveger seg i deres retning, men minst like relevant vil Høyres påstand være: At han hadde passet fint inn i partiet, i mange sammenhenger til og med på dets høyre fløy.

Utenriks- og forsvarspolitikken

Når Gahr Støre mener at han har samme verdigrunnlag som Obama, tenker han nok på at Obamas utenrikspolitiske instinkter er "europeiske", i den forstand at han er opptatt av dialog og forankring hos sine allierte - av "myk makt" – diplomati, overtalelse, bistand, kulturell påvirkning, mer enn "hard makt".¹ Han vil legge mer vekt på internasjonale institusjoner som FN, noe som slår godt an i Norge, der FNs vedtak – også kjent som "FN-sporet" - har stor, ja, tilsynelatende avgjørende autoritet.

Obama har sagt at han vil møte lederne av verdens "verstingnasjoner" uten forhåndsbetingelser. Etter at han fikk kritikk for at dette var naivt, har han presisert at det må foregå forberedende møter på lavere nivå i forkant. Det betyr at han *personlig* ikke vil holde møter uten betingelser.

Obamas dialoginstinkter modereres av at USA *ikke* er Europa. På mange måter er det USA som utøver den militære makten på vegne av Vesten. Noen må stå for den harde makten, og denne *noen* er USA. Landets allierte liker svært godt å være beskyttet av USA, men er ofte raskt ute med å uttrykke misnøye når militærmakten faktisk tas i bruk.

Obama vet at det er USAs rolle å forvalte og anvende militærmakten, og han vet også at en demokratisk president ikke kan vise svakhet i utenrikspolitikken, dersom han vil bli gjenvalgt. Obama har til hensikt å vise styrke i Afghanistan, som for han er Den Gode Krigen, og det er grenser for hvor raskt han kan gjennomføre styrkereduksjonen i Irak. Han har også gjort det klart at USA, om nødvendig, vil handle alene. Han har brukt tøffe ord om Pakistans mangelfulle kamp mot Al-Qaeda, og han vil fortsette med å bombe grensestrøkene i jakten på terroristene.

Obama har tidligere gått inn for å øke antallet soldater i det amerikanske forsvaret med mer enn 90.000 mann. Det betyr at en betydelig del av de innsparingene som etter hvert vil komme ettersom krigen i Irak og forhåpentligvis også i Afghanistan trappes ned, vil bli værende i forsvaret. Dette er definitivt ikke SV-politikk.

Obamas utenrikspolitiske linje vil skille seg en del fra Bushs linje og den McCain ville ha ført. Men den er vanskeligere å plassere i forhold til norsk politikk, særlig siden forskjellene i utenrikspolitikken er små i Norge, dersom vi unntar SV og Fremskrittspartiet. Norges størrelse og manglende militære slagkraft gjør det naturlig for oss å søke dialog og diplomatiske løsninger. Vi har beskjeden hard makt og har derfor forkjærlighet for bruk av myk makt. Dette gjelder langt ut på høyresiden.

I Irak-spørsmålet fulgte alle norske partier, unntatt FrP, Obamas linje. Høyre var splittet, og det er uvisst hvor partiet hadde havnet dersom det ikke hadde vært bundet opp av regjeringssamarbeidet med KrF og Venstre.

I Afghanistan ønsker Obama å trappe opp den militære innsatsen. Her ligger han nærmest Fremskrittspartiet og lengst unna SV. En borgerlig regjering ville ganske sikkert ha vært mer imøtekommende overfor Obama på dette området, selv om Norge har begrenset kapasitet for økt innsats. Obamas intensjon er å øke innsatsen på de ikke-militære frontene i Afghanistan, noe de allierte også ønsker og det er bred enighet om i Norge, men dette har vist seg lettere sagt enn gjort. Uten grunnleggende sikkerhet er det vanskelig å bygge veier, skoler og helsevesen.

Selv om Obama også har hatt forbindelser med palestinske aktivister i USA, er det ikke sannsynlig at han vil endre USAs politikk i Palestina-spørsmålet nevneverdig, eller legge ekstra press på Israel. Et tegn på dette er utnevnelsen av den sterke Israel-vennen og jøden Rahm Emanuel som stabssjef. Presidentskiftet gir grunnlag for nye initiativer, men norske kommentatorer har en overdreven tro på at et sterkere press fra USA er nøkkelen til en løsning.

Obama har gått langt i å berolige amerikanske Israel-venner. Hans første store tale etter at nominasjonen var sikret, ble holdt hos den største Israel-lobbyorganisasjonen AIPAC. Der støttet han, som første amerikanske presidentkandidat noen sinne, det israelske standpunktet om at Jerusalem er og skal forbli landets udelte hovedstad. Det førte til en skarp reaksjon fra

palestinernes president Abbas². Obamas ønske om dialog gjelder ikke Hamas. Han tok avstand fra tidligere president Jimmy Carters møte med Hamas og understreket at Hamas "ikke er en stat, men en terroristorganisasjon". I norsk kontekst ligger Obama trolig et sted mellom KrF og FrP i Palestina-spørsmålet og avgjort ikke på venstresiden.

Obama ønsker å øke bistanden, men det har også Bush gjort, og det er ikke sikkert at Obama finner økonomisk rom for å gå lenger. Forskjellene mellom de norske politiske partiene er små, med Fremskrittspartiet som viktig unntak. I nivået på bistanden vil Obama utvilsomt ligge nærmest FrP, selv om han skulle finne rom for en liten økning. Derimot vil ingen norske partier ha noe imot at noe av det første Obama kommer til å gjøre, er å fjerne restriksjonen som hindrer amerikanske bistandsmidler å gå til organisasjoner som gir råd om at abort er et aktuelt alternativ i familieplanleggingen.

Frihandel

Som et lite land med stor utenrikshandel har Norge alltid vært orientert mot frihandel, med landbruket som viktig unntak. Dette synet har tverrpolitisk støtte, med Fremskrittspartiet som minst tilbøyelig til å knytte betingelser til den frie handelen, og SV og Senterpartiet som mest tilbøyelig. Det er små forskjeller mellom Høyre og Arbeiderpartiet på dette området.

USA har i likhet med andre store land historisk sett vekslet mellom en mer innadrettet økonomi og beskyttelse av egen industri, og frihandel. Med sitt store hjemmemarked er ikke store land så avhengig av handel som små land er. Før annen verdenskrig var det vanligvis demokratene som var frihandelstilhengere og republikanerne som var proteksjonister, men siden er bildet snudd.

Bill Clinton og Al Gore fikk gjennomført den nordamerikanske frihandelsavtalen NAFTA i samarbeid med republikanerne, og på tross av betydelig motstand i eget parti. Siden den gang har begge partier, og særlig demokratene, beveget seg i proteksjonistisk retning. En viktig driver har vært det store handelsunderskuddet, særlig i forhold til Kina.

I primærvalgkampen brukte Obama ved flere tilfeller en proteksjonistisk retorikk og kom med konkrete forslag.³ Han ville blant annet ha pause i nye bilaterale handelsavtaler, stemte mot forhandlede avtaler og ville reforhandle NAFTA. Obama har også, i et lovforslag med det klingende navnet *Patriot Employers Act*, foreslått lavere skatter for bedrifter som ikke outsourcer. Patriotisk økonomisk politikk er et kodeord for proteksjonisme og bør få varselklokkene til å ringe i små nasjoner.

Noen av Obamas argumenter er av den typen som sosialdemokrater og andre lett kan kjenne seg igjen i, særlig kravene om bedre miljø- og arbeidsmiljøstandarder og organisasjonsfrihet. Problemet er at dersom slike i og for seg legitime krav settes for strengt, virker de i praksis proteksjonistisk.

Trolig vil Obamas handelspolitikk innebære en mindre omlegging enn retorikken kan tyde på, men hans linje er mer nasjonalistisk på dette området enn norsk politikk er.

Skatt

Det amerikanske skattenivået er lavt. USA har ikke økt skattetrykket nevneverdig siden 1950-tallet. Da lå føderale skatter på 17,2 prosent av BNP. Mellom 1990 og i dag er gjennomsnittet 18,4 prosent.⁴ Selv medregnet lokale skatter, er skattetrykket betydelig lavere enn i de fleste vestlige land og Norge. Sentrum/venstre-tankesmien Tax Policy Center har beregnet virkningene

av Obamas skatteendringer og funnet at skattetrykket forblir uendret omkring 18,2 prosent.⁵ Obama går altså inn for et skattetrykk som ligger noe under Bill Clintons, milevis unna norsk sosialdemokrati, og på et nivå som norske høyrepartier, inkludert Fremskrittspartiet, bare kan drømme om. Så lenge Obama velger å være bundet av et slikt skattnivå, er det også opplagt at han ikke kan ha samme ambisjoner for velferdsstaten som den norske venstresiden har.

Derimot skiller Obamas *skatteprofil* seg vesentlig fra republikanernes, og den ligger nærmere norsk politikk. Det var derfor McCain sammenlignet Obamas ønske om å "spread the wealth around" med europeisk sosialisme. I en av debattene under primærvalgene sa Obama at han var for å heve satsen for kapitalbeskatningen, men innrømmet at det var usikkert om skatteprovenyet ville øke, siden høyere satser kunne føre til negative dynamiske effekter.⁶ Obama la likevel vekt på at dette etter hans mening var rettferdig og derfor riktig. Rettferdighetsargumentet, som like gjerne kan kalles et ønske om å straffe dem med høy inntekt, ser altså ut til å være mer tungtveiende enn om skatteøkningen faktisk skaffer mer penger i statskassen. Dette er et argument som ligner det SV bruker når partiet nå, midt under finanskrisen, argumenterer for økte skatter.

I USA er skattene lavere enn i Norge for alle grupper, også for de rike, men de rike betaler en uvanlig stor *andel* av de totale skattene i USA. Dette skyldes både at inntektsforskjellene er større og utformingen av skattesystemet, med negativ eller lav inntektsskatt for lave og middels inntekter og lave forbruksskatter. Ser vi på alle føderale skatter samlet, utgjør skatten som den fattigste femtedelen betalte i 2005 4,3% av deres inntekt, mens den rikeste femdelen betalte 25,5%.⁷ De fattigste betaler mindre skatt enn noen gang siden 1979 (så langt tilbake statistikken strekker seg), hovedsakelig på grunn av endringer i skattesystemet. De rikeste betaler mindre enn under Clinton, men mer enn under Reagan og Bush senior. De fattigste 40% av befolkningen betaler mindre enn 5% av alle føderale skatter, mens den rikeste femdelen betaler mer enn to tredeler, den høyeste andelen som er observert. Så selv om skattetrykket er mye lavere i USA enn i Norge, er omfordelingsprofilen i skattesystemet sterkere.

Obama satser på økt omfordeling ved å øke skattene for høye inntekter, bedrifter og kapital - dels gjennom å reversere noen av Bush' skattelettelser, dels gjennom egne skjerpelser. Når Obama ønsker å vri beskatningen enda mer over på høyere inntekter, kan det minne om Arbeiderpartiets og særlig SVs skatteprofil. Han ender imidlertid likevel opp med et skattetrykk for de rike som er mildere enn i Norge. Særlig gjelder det kapitalbeskatningen, og en føderal formueskatt er utenkelig i USA. Et unntak er at Obama vil beholde amerikanernes meget høye arveavgift på 45%, med et bunnfradrag på 3,5 millioner dollar.

Folketrygdavgiften er et eksempel på at også de med høye inntekter tross alt kommer ganske godt ut av det amerikanske skattesystemet. I USA gjelder den logikken som også det norske pensjonssystemet opprinnelig bygde på; at siden inntekt over et visst nivå ikke gir økt utbetalt pensjon, skal det heller ikke betales folketrygdavgift (FICA) av den. Dette taket ligger i dag på 102.000 dollar. Obama vil legge en avgift på det som overstiger 250.000 dollar. Satsen er ikke endelig bestemt, men den vil ligge under dagens arbeidstakerdel på 7,65 prosentpoeng - det er antydning 2 prosentpoeng. Med dette går Obama i retning større omfordeling, men vesentlig kortere enn norske partier gjør. I Norge går ingen partier lenger inn for et slikt "amerikansk" tak på folketrygdavgiften.

I dag er marginals-katten på inntekt i USA 35 prosent. Obama vil heve den til de 39,6% som den lå på under Clinton. Med en folketrygdavgift på toppen, havner Obama på en maksimal marginals-katt på 41,6%. Tar vi med at de fleste i tillegg betaler inntektsskatt til delstatene, i gjennomsnitt 5-6%,

ender vi omtrent på nivå med Norge, men med den viktige forskjellen at innslagspunktet er mye høyere i USA. Opp til snau 165.000 dollar, som i kjøpekraft tilsvarer omkring 1,6 millioner kroner, er den føderale inntektsskatten 28%, og den høyeste satsen starter fra drøye 350.000 dollar. Middels inntekter vil derfor forbli langt lavere beskattet enn i Norge, og det er før vi har tatt med noen av Obamas mange nye skattefradrag.

USA har ingen føderal forbruksbeskatning og ingenting tyder på at landet vil få det under Obama. Særavgiftene er lave, og bensinavgiften latterlig lav i norske øyne. Obama har ikke signalisert endringer her. Gjennom et kvotehandelsystem vil riktignok energiprisene, inkludert bensin øke, men bensinen vil i USA forbli langt billigere enn selv Fremskrittspartiet tør drømme om i Norge.

Helse

Obamas helsemodell bygger videre på dagens amerikanske system, som er en kombinasjon av private forsikringer og offentlige ordninger. Obama ønsker ikke et "single payer"-system, der det offentlige dominerer betaler- og bestiller-funksjonen - i hvert fall ikke på kort sikt, slik Hillary og Bill Clinton forsøkte å gjennomføre i 1994.

Han vil heller ikke pålegge alle å tegne forsikring, slik Hillary Clinton ville i år, men nøyer seg med å kreve dekning fra alle større bedrifter, og at alle barn skal være forsikret. For å øke dekningsgraden bruker han en kombinasjon av gulrøtter, sanksjoner og tiltak for å øke konkurransen mellom forsikringsselskapene. Spørsmålet er om Obama finner pengene til å finansiere sine planer. Regningen er, ifølge hans egne anslag, på minst 60 milliarder dollar årlig. Andre anslag ligger omkring 100 milliarder dollar.

Republikanerne mener at Obamas endelige mål, eventuelt en utilsiktet endelig virkning av disse reformene, er et offentlig dominert helsevesen. Men dette er svært usikkert og ligger i så fall langt frem i tid. USAs helsevesen vil under Obama forbli langt mer markedsstyrt og med et langt høyere innslag av privat betaling og produksjon enn noe politisk parti i Norge, inkludert Fremskrittspartiet, kan tenke seg. Som med skatt beveger Obama seg et par skritt i "europeisk" retning, men beholder kjernen i det amerikanske systemet.

Skole

Den føderale rollen i amerikansk skole er fremdeles beskjeden, selv om den ble utvidet gjennom den store skolereformen i 2001 – *No Child Left Behind* (NCLB). Det er fortsatt delstatene som har hovedansvaret for skolepolitikken, og det ligger ikke an til store endringer i denne ansvarsfordelingen under Obama. Kjernen i Bushs reform var "accountability" – at føderale myndigheter pålegger delstatene å sette standarder, at omfattende testing sjekker om disse oppfylles, og at informasjon gjøres tilgjengelige for foreldre, elever og allmennheten.⁸ Reformen ligger tett opp til de endringene som Kristin Clemet innførte i Norge, og som den nåværende regjeringen stort sett har videreført, med unntak av åpenhet om skolens resultater. Den amerikanske loven innebar også en rett til å bytte skole for elever som går på skoler som ikke oppnår gode nok resultater, men valgfriheten er langt mindre enn republikanerne ønsker seg.

NCLB ble vedtatt med bred støtte fra demokratene, og Ted Kennedy var medforlagsstiller. Demokratenes fremste kritikk har vært at finansieringen har vært for dårlig. Vi får se om Obama oppfyller sine løfter om mer penger til reformen.

Obama har også vært kritisk til testene. Han har ikke vært kritisk til prinsippet bak dem, men om de måler det som skal måles – det såkalte "teaching to the test"-problemet. Dette er en debatt vi

kjenner også fra norsk og europeisk politikk. Prinsippet om "accountability" er imidlertid Obama sterk tilhenger av.

Skolepolitikken er et av få eksempler på at Obama har utfordret fagbevegelsen, som ellers er en viktig del av hans base innen det demokratiske partiet. Obama er nemlig sterk tilhenger av såkalte "charter-skoler", som lærerorganisasjonene er mot. Han gjentok sitt standpunkt i den siste TV-debatten mot McCain. Charter-skoler ligner på det som i Europa blir kalt friskoler. Det er fristilte skoler drevet av uavhengige grupper, som finansieres av det offentlige og får frihet til å utvikle sine egne konsepter innenfor en avtale med lokale skolemyndigheter. De kan ikke kreve skolepenger, og de fleste er drevet av ideelle organisasjoner, men det finnes også charterskoler som drives av private for-profit skolekjeder. Obama er derimot motstander av fritt skolevalg basert på at pengene følger eleven (stykkprisfinansiering), som han mener vil undergrave den offentlige skolen – et argument vi kjenner igjen fra norsk venstreside.

Han er også prinsipielt tilhenger av resultatbasert belønning for lærere – "merit pay", selv om han advarer mot en for ensidig kobling mellom resultatlønn og testresultater.⁹ Her er Obama i sin bok *Audacity of Hope*: "In exchange for more money, teachers need to become more accountable for their performances, and school districts need to have greater ability to get rid of ineffective teachers." Høres dette ut som en utdanningsminister fra Arbeiderpartiet eller SV?

Obama, som for øvrig har hatt sine barn i en privatskole (uten offentlig finansiering) knyttet til konas jobb, har kompensert for disse avvikene fra lærerorganisasjonenes krav ved å gå inn for høyere lønn og flere lærere. Det er standpunkter vi forbinder med norsk venstreside, selv om forskjellene i praksis har vist seg beskjedne. Siden lønn og lærertetthet ikke bestemmes av føderale myndigheter, er Obamas løfte temmelig hult.

Med sin vekt på accountability, resultatlønn og skoleutvikling gjennom frittstående charter-skoler, ligger viktige deler av Obamas skolepolitikk nærmere Høyre og Venstre enn Arbeiderpartiet og SV. Obama går imidlertid ikke så langt i retning valgfrihet mellom skoler som Fremskrittspartiet gjør.

Arbeidsliv

Det amerikanske arbeidslivet er, i forhold til det europeiske, preget av færre reguleringer, et mindre omfattende sosialt sikkerhetsnett og at fagbevegelsens makt er begrenset til noen bransjer. Bare omkring 12% av alle amerikanske arbeidere er organisert. Fagbevegelsen har vært blant Obamas fremste støttespillere, både når det gjelder penger og folk. Den forventer nå å få noe tilbake.¹⁰

Dersom Obama klarer å komme forbi en republikansk uhalingstaktikk (filibuster) i Senatet, vil det bli lettere å organisere lokale fagorganisasjoner med forhandlingsrett. Dagens lov, der det kreves oppslutning fra halvparten av de ansatte i en hemmelig avstemning, vil bli erstattet av såkalt "card check", der minst halvparten må skrive under på at de ønsker dette. Amerikanerne er som vanlig flinke til å finne på slående navn på sine lover, og dette forslaget heter *Employee Free Choice Act*. Innvendingen har vært at en slik endring åpner for utilbørlig press, og at det er hemmelig avstemning som sikrer valgfrihet. Tiltak for å gjøre det lettere å organisere fagorganisasjoner kan vel uansett ikke kalles særlig venstreradikalt.

Minstelønnen kommer nok til å heves. Obamas mål er å få den opp til 9,50 dollar i løpet av 2011. Den vil fremdeles ligge langt under det som i praksis er minstelønn i Norge, gjennom tiltak mot såkalt sosial dumping og allmenngjøring av tariffavtaler. Så Obama beveger USA et par hakk i sosialdemokratisk retning, men ender opp et sted til høyre for Høyre.

Unntaket er Obamas støtte til *Fair Pay Act of 2007*. Dette lovforslaget har potensial til å innebære en kraftig økt regulering av arbeidslivet. USA har, i likhet med Norge, en lov som forbyr kjønnsdiskriminering i arbeidslivet, også i lønnsfastsettelsen. Det springende punktet er hvorvidt det skal være "lik lønn for likt arbeid", slik dagens lovverk tilsier, eller samme lønn for "arbeid av lik verdi". Det siste, som Obama støtter, innfører et stort skjønsmessig element, og kritikerne hevder at så glade som amerikanerne er i å saksøke hverandre, vil dette bli himmelen for advokatene og et helvete for arbeidsgiverne. Her hjemme er prinsippet om lik lønn for arbeid av lik verdi knesatt i Likestillingsloven, men den innebærer ikke noe regelrett påbud om likelønn.

Saken er utredet av Likelønnskommisjonen (NOU 2008:6) under ledelse av den tidligere Senterpartilederen Anne Enger, og først nylig har spørsmålet vært prøvet for domstolene. Selv om det er langt mellom de klare politiske uttalelsene i denne saken¹¹, og de færreste synes å mene at lovverket er den viktigste veien til å oppnå "lik lønn for arbeid av lik verdi", vil saken, i hvert fall retorisk, følge et tradisjonelt høyre-venstre-skille, der venstresiden vil ligge nærmere Obama, mens høyresiden vil helle mot at markedet og frivillige ordninger skal ta seg av dette, og derfor være skeptisk til en rigid tolkning av "lik verdi".

Innvandringspolitikk

Obama er liberal i innvandringsspørsmålet og stemte sammen med John McCain for George Bushs omfattende reformpakke i 2007.¹² Kjernen i denne pakken var en kombinasjon av sikring av grensene gjennom bygging av gjerder, en prosedyre for at landets anslagsvis 12 millioner illegale innvandrere kunne bli legale, samt en beskjeden økning i den legale innvandringen gjennom en gjestearbeiderordning og innstramning i kriteriene for familiegjenforening. Pakken ble ikke vedtatt, takket være stor motstand blant republikanerne, men også mange demokrater. Det gjenstår å se om den nye kongressen kan samle seg om reformer, men det virker ikke sannsynlig. Fagbevegelsen er mot gjestearbeiderprogrammet, og det amerikanske folket er svært splittet.¹³

Obama er blant de mer liberale på dette området og er blant annet tilhenger av å gi førerkort til illegale innvandrere, for å øke antallet arbeidsinnvandrere og for en relativt liberal ordning for familiegjenforening.

I Norge ønsker alle partier utenom Fremskrittspartiet en noe mer liberal arbeidsinnvandring. Venstre går lengst, mens alle, bortsett fra SV, går inn for en stram asylpolitikk. I begge spørsmål er det vanskelig å se noen store forskjeller på Høyre og Arbeiderpartiet. Obama ligger langt fra Fremskrittspartiet når det gjelder arbeidsinnvandring, men det er mindre opplagt hvordan han plasserer seg i forhold til de mest aktuelle stridstemaer i norsk innvandringspolitikk, siden innvandringen til USA i så stor grad er arbeidsinnvandring, og bare en mindre del består av asylsøkere og flyktninger.

Når arbeidsinnvandringen dominerer i USA skyldes det både geografisk plassering og USAs begrensede velferdsstat, som gjør at de aller fleste kommer for å jobbe. Gerhard Helskog har nylig utgitt en bok – *Innvandrerens Supermakt* - der innvandringspolitikken i USA og Norge sammenlignes, og Obama siteres flittig. Et viktig fenomen er at de som kommer til USA, raskt blir en del av arbeidsmarkedet, også når de kommer som flyktninger. Helskog tegner levende og kontrastriske bilder av hvordan somaliere raskt integreres i USA, mens de i Norge stort sett forblir avhengig av offentlig stønader. Arbeid og selvhjulpenhet er også en del av USAs og Obamas grunnleggende verdier.

Energi- og klimapolitikk

Obama vil føre en mer aktiv klimapolitikk enn Bush har gjort, med de begrensninger som hensynet til amerikansk økonomi setter. Dette innebærer sannsynligvis å fastsette *forpliktende* utslippsmål (enten innenfor eller utenfor en internasjonal avtale), innføre handel med klimavoter og store statlige subsidier til fornybare energikilder, samt skjerpede energieffektivitetsstandarder. Det er kanskje først og fremst dette miljøvernminister Solheim tenker på når han sier at Obama "tenker veldig likt som oss". Men "oss" er i så fall ikke SV, eller den rødgrønne regjeringen, men hele det politiske spektret i Norge, bortsett fra FrP.

Det gjenstår å se hvor mye penger Obama vil og kan avsette til subsidier og andre klimatiltak. Det er som kjent ikke nok å ha ambisiøse mål i klimapolitikken. Man må også ha virkemidler for å nå dem. I Norge har økte subsidier blitt skjøvet ut i tid i påvente av et felles støttere regime med svenskene – såkalte grønne sertifikater.

Bortsett fra Fremskrittspartiet preges norsk politikk av stor enighet i klimapolitikken. En felles problemstilling for Norge og USA er oljeboring, der sentrumspartiene og SV i Norge og demokratene i USA legger mer vekt på miljøhensyn knyttet til faren for lokale utslipp. Obama tilhører dem som er mest skeptisk til å borre utenfor USAs kyst, men Kongressen har allerede myket opp politikken her. Et argument som ofte høres i Norge; at vi skal slutte å utvikle nye oljefelt av prinsipielle grunner fordi vi må over i en avkarbonisert verden, fremstår som ytterst ekstremt i USA.

I USA er det nasjonal selvforsyning som er det sentrale argumentet, og klimahensyn fungerer nærmest som en gratispassasjer på dette. Hensynet til nasjonal selvforsyning er, sammen med generelle proteksjonistiske argumenter, også en viktig grunn til at Obama er tilhenger av å fortsette med store subsidier til amerikansk etanolproduksjon og tollmurer mot import av mer miljøvennlig etanol, blant annet fra Brasil.

Obama er ikke absolutt mot mer kjernekraft, men vil trolig ikke skaffe bransjen rammebetingelser som gjør at nye reaktorer blir bygget. I Norge er dette ingen debatt, bortsett fra forslagene om å utvikle thorium-baserte kjernekraftverk, som i første omgang er en teoretisk problemstilling. Obama har varslet at kostnadene ved klimavoter vil gjøre det uøkonomisk å bygge nye kullkraftverk, men også dette er en uaktuell problemstilling i Norge.

Samlet sett er det vanskelig å plassere Obamas energi- og klimapolitikk i en norsk politisk sammenheng.

Verdispørsmål

I homofilspørsmålet preges USA av å ligge litt etter liberaliseringen i vesteuropeiske land. Partnerskapslover finnes nå i en rekke delstater, men ytterst få har gått skrittet videre til homofile *ekteskap*. Obama støtter partnerskap, og at det skal innebære full juridisk likestilling, men han støtter ikke ekteskap, som han mener er å bevege seg inn på religionens område. Men han er samtidig mot *Defense of Marriage Act*, en lov som innebærer at selv om noen delstater vedtar homofile ekteskap, så kan andre delstater og nasjonale myndigheter nekte å ta hensyn til dette, for eksempel når folk flytter til andre stater. I Norge har venstresiden ligget i forkant på dette området, mens KrF og Fremskrittspartiet fremdeles stritter imot.

Når det gjelder stamcelleforskning, der Obama går inn for å fjerne Bush' restriksjoner på offentlig støtte, er det klart at Obama er mest på linje med Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet. De øvrige

partiene, inkludert SV, har vært mer negative til forskning på overtallige befruktede egg. Selv George W. Bush har vært mer liberal enn Høyre, som har støttet et totalforbud, mens det i USA aldri har vært noe forbud; saken har dreid seg om restriksjoner på føderal støtte til slik forskning.

Obama er meget liberal i abortspørsmålet og får toppscore av alle organisasjoner som kjemper for fri abort. Han vil blant annet ta vekk forbudet mot ekstremt sene aborter.¹⁴ Obama sier at han ikke er prinsipielt mot et slikt forbud, men stemte mot loven fordi han mente at den ikke tok tilstrekkelig hensyn til morens liv og helse. Han vil også fjerne delstatslover som gir mindreåriges foreldre rett til å bli informert eller gi sitt samtykke før et abortinngrep.¹⁵ Med unntak av KrF er det bred enighet om retten til fri abort i Norge. Vår lov er imidlertid mindre liberal enn i USA, der grensen for fri abort går ved 25 uker.

Når det gjelder våpenkontroll er det litt uklart hvor sterk tilhenger av regelrett forbud Obama tidligere har vært, men han får lavest mulig karakter av USAs våpenlobby. I dag sier Obama at det er en grunnlovfestet rettighet å kunne bære våpen, underlagt relativt strenge reguleringer. Det er et standpunkt som plasserer ham bortenfor alle norske partier.

Det samme gjelder dødsstraff, der Obamas ståsted plasserer ham litt til venstre i USA, men langt til høyre i Europa. Obama er for dødsstraff, men mener at den brukes for ofte og inkonsistent. Det hindret ham ikke i å kritisere Høyesterett for beslutningen om at dødsstraff ikke kan anvendes mot dem som voldtar barn.¹⁶ Når Obama skriver i sine memoarer at han er for dødsstraff i spesielt grove tilfeller der "the community is justified in expressing the full measure of its outrage", ligger det nok et stykke på utsiden av de verdier Gahr Støre og Solheim mener å dele med ham.¹⁷

Sammenfatning

Det er mange forskjeller mellom amerikansk og norsk politikk, og det er derfor problematisk å plassere Obama inn i en norsk kontekst. En oppsummering blir enda vanskeligere, men la oss likevel forsøke:

- I mange spørsmål ligger Obama nært opp til et relativt ukontroversielt tyngepunkt i norsk og europeisk politikk, som i *energi- og klimapolitikken*, og i vektleggingen av dialog og internasjonale institusjoner i *utenrikspolitikken*.
- I enkelte *verdispørsmål* er Obama mer liberal enn de aller fleste partier i Norge. Det gjelder blant annet i synet på abortloven og stamcelleforskning. I andre verdispørsmål, som for eksempel homofiles rettigheter, vil han bringe USA nærmere det rådende synet i Europa.
- I andre spørsmål følger Obama en *amerikansk tradisjon* som i en norsk kontekst plasserer ham i Fremskrittspartiet, eller enda lenger til høyre. Det gjelder blant annet i synet på dødsstraff, våpenlover, Israel, bensin- og andre særavgifter og utviklingshjelp.
- I mange spørsmål som har med statens rolle og ansvar å gjøre, ønsker Obama å bevege USA i retning mer offentlig ansvar, men endepunktet vil likevel ligge til høyre for alle norske partier. Obama beholder USAs lave *skattenivå*, og det legger sterke føringer for statens ambisjonsnivå blant annet innen *helsepolitikken* og resten av velferdsstaten. Når det gjelder *skatteprofil* ligger han nærmere Arbeiderpartiet og SV, ved at han vil velte en enda større del av skattebyrden over på høyere inntekter. Obama ønsker å øke det offentliges rolle innen omfordeling, men det er fortsatt langt igjen til norsk ambisjonsnivå.

- Obama er lydhør for fagbevegelsens interesser, men de *arbeidslivsreformene* han støtter, vil bare gjøre USA til et mer "normalt" land – og ikke et land som kan assosieres med venstresiden i Norge. USA vil beholde et fleksibelt arbeidsmarked med mindre omfattende sosiale rettigheter enn vi har i Europa.

19. november 2008

Forfatter:

Notatet er skrevet av Jan Arild Snoen, skribent i tidsskriftet og nettstedet Minerva – www.minerva.as
Snoen brukes mye av norske medier til å kommentere amerikanske forhold.

Sluttnoter

- ¹ Jeg har drøftet amerikanernes og europeernes syn på bruk av hard og myk makt nærmere i en lengre artikkel på Minervas hjemmesider. <http://www.minerva.as/vis=artikkel&fid=3017&id=240920080815287664&magasin=ja>
- ² *Haaretz* 5. juni 2008. <http://www.haaretz.com/hasen/spages/990490.html>
- ³ Se Pete du Ponts kritikk i *Wall Street Journal* 26. mars 2008. http://online.wsj.com/article/SB120620158999157469.html?mod=opinion_journal_political_diary
- ⁴ Se det historiske vedlegget til amerikanske statsbudsjetter som er lett tilgjengelig på hjemmesidene til www.omb.gov.
- ⁵ Tankesmien la frem sin siste beregning av Obamas og McCains skatteforslag, både de offisielt fremlagte og løfter gitt mer uformelt i valgkampen, den 12. september. <http://www.taxpolicycenter.org/publications/url.cfm?ID=411749>
- ⁶ Utskriften av hele debatten finnes på ABC News hjemmeside. <http://abcnews.go.com/Politics/DemocraticDebate/Story?id=4670271&page=3>
- ⁷ Alle tall stammer fra den ferskeste gjennomgangen utført av CBO, Kongressens uavhengige budsjettkontor i desember 2007. <http://www.cbo.gov/doc.cfm?index=8885>
- ⁸ Mer om hva accountability i praksis betyr finnes her: <http://www.ed.gov/nclb/accountability/schools/accountability.html>
- ⁹ Se for eksempel denne artikkelen i *Time*: <http://www.time.com/time/politics/article/0,8599,1839739,00.html>
- ¹⁰ Litt av det de forventer seg fremgår av denne artikkelen i den konservative avisen *Washington Times*: <http://www.washingtontimes.com/news/2008/nov/10/unions-aim-to-collect-on-white-house-clout/>
- ¹¹ Noen korte kommentarer fra partiene er samlet inn her: <http://www.likelonn.no/hva-mener-politikerne-om-likelonn.458318-72170.html>
- ¹² http://en.wikipedia.org/wiki/Comprehensive_Immigration_Reform_Act_of_2007
- ¹³ En vurdering av mulighetene for reform ble trykket i *Washington Post* straks etter valget. http://www.realclearpolitics.com/articles/2008/11/immigration_reform_unlikely_wi.html
- ¹⁴ http://en.wikipedia.org/wiki/Partial-Birth_Abortion_Ban_Act.
- ¹⁵ http://www.nationaljournal.com/njmagazine/or_20080913_4997.php
- ¹⁶ <http://abcnews.go.com/Politics/WireStory?id=5246858&page=1>
- ¹⁷ http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/02/08/AR2007020802262_2.html